

TERMINOLOGIJOS VADOVĖLIS
EUROPOS KOMISIJOS
VERTIMO RAŠTU GENERALINIO DIREKTORATO
LIETUVIŲ KALBOS DEPARTAMENTO
VERTĖJAMS

LIUKSEMBURGAS

2006

TURINYS

1.	Terminai. Suràsti ar sukurti?	2
1.1.	Terminams keliami reikalavimai	2
1.2.	Terminų kūrimas	2
1.3.	Paprastųjų terminų kūrimo būdai	2
1.4.	Naujos formos	3
1.5.	Esamos formos	3
1.6.	Konversija	3
1.7.	Terminizavimas	3
1.8.	Reikšmės perkėlimas toje pačioje srityje	3
1.9.	Skolinimasis iš kitos srities	4
1.10.	Skolinimasis iš kitos kalbos	4
1.11.	Terminų daugiareikšmiškumas, sinonimija, variantai	4
1.12.	Kiti sąvokos žymikliai	4
1.13.	Terminų įvairovė (schema)	5
2.	Terminų šaltiniai	6
2.1.	Terminų šaltinių pirmumo tvarka	6
2.2.	ES terminų bazės	6
2.3.	Lietuvos Respublikos daugiasričiai terminų bankai	7
2.4.	Bendrieji internetiniai lietuvių kalbos šaltiniai	8
2.5.	Specialiųjų sričių internetiniai terminų šaltiniai	9
2.6.	Žodynai V diske (V:\lt\zodynai)	11
3.	Terminų rinkimas į IATE	14
3.1.	Terminologinių duomenų kategorijos ir kaip juos įrašyti makrokomandų mygtukais	14
4.	Apibrėžtys	16
5.	Santrumpos	17

1. Terminai. Suràsti ar sukurti?

Terminas – tai specialiosios srities sąvoką žymintis žodis (paprastasis terminas) ar žodžių junginys (sudėtinis terminas). Terminų visuma vadinama *terminija*, o mokslas apie terminus – *terminologija* (angl. abiem reikšmėm vartojamas vienas žodis *terminology*).

Pagal sandarą terminai būna paprastieji, arba vienažodžiai, pvz., *variklis*, ir sudėtiniai – dvižodžiai ir daugiažodžiai, pvz., *elektros variklis*, *vidaus degimo variklis*, *keturtaktis vidaus degimo variklis*. Sudėtinių terminų yra nepalyginamai daugiau, bet beveik visų jų pagrindas – paprastieji terminai. Paprastasis terminas su sudėtinio terminu paprastai susijęs kaip giminė ir rūšis arba kaip visuma ir dalis, pvz., *rėmas – lango rėmas* (giminė – rūšis), *langas – lango rėmas* (visuma – dalis).

1.1. Terminams keliami reikalavimai

Sistemiškumas – vienas iš svarbiausių termino bruožų, nes terminai, kaip ir visi kalbos žodžiai, neegzistuoja pavieniui, o sudaro tam tikras sistemas. Vartojant esamus ar kuriant naujus terminus privalu žiūrėti, kad jie derėtų su sistema.

Kalbinis taisyklingumas – terminas turi atitikti kalbos leksines, morfologines, darybines, sintaksines ir fonologines normas.

Tikslumas ir aiškumas – siekiama, kad termino vidinė forma tiksliai ir aiškiai perteiktų sąvoką.

Trumpumas ir darumas – terminas turi būti patogus vartoti ir naujiems terminams kurti.

Pastovumas – terminai turi būti pastovūs, nekeičiami kas kelerius ar keliolika metų. Kartais net ne visiškai tikslūs įsigalėję ir plačiai vartojami terminai yra geriau nei tikslūs nauji, nes vartotojų sąmonėje terminą pakeisti nėra paprasta.

1.2. Terminų kūrimas

Reikėtų vengti patiems kurti terminus, juos derėtų atrasti šaltiniuose (žr. [Terminų šaltiniai](#)). Tik jei visuose tinkamuose šaltiniuose termino nėra, galima kurti naują. Kartais pakanka gerai išversti originalo kalbos termino dėmenis (žodžius), bet anaipol ne visada. Lietuvių kalbos terminų kūrimo būdai ir tendencijos skiriasi nuo anglų, prancūzų ar vokiečių kalbų. Terminai turi būti taisyklingi, todėl kuriant ir parenkant terminus dera konsultuotis ne tik su dalyko žinovais, suvokiančiais tos srities sąvokų sistemą, bet ir su lietuvių kalbos mokovais – terminologais arba lituanistais (savo skyriaus terminologu ir (arba) nacionaliniu ekspertu).

Kuriant naujus terminus reikėtų vengti daugiareikšmiškumo, sinonimiškumo (nekurti naujo sąvokos termino, jei yra kitas geras tos pačios sąvokos terminas), homonimiškumo. Taip pat dera paisyti pastovumo principo.

Naują terminą patogiausia kurti taip: iš esamo paprastojo termino ir specifines ypatybes žyminčių žodžių sudaryti sudėtinį terminą. Tam reikia žinoti sąvokos požymius ir susijusias (ypač hiperonimines, aukštesnio lygio) sąvokas. Sąvokos požymiai ir hiperoniminė sąvoka paprastai įvardijami apibrėžtyse, todėl sudėtinius terminus galima pasidaryti iš apibrėžties sutraukimo būdu (žr. [Apibrėžtys](#)).

1.3. Paprastųjų terminų kūrimo būdai

- naujų formų kūrimas;
- esamų formų panaudojimas;
- skolinimas iš kitos kalbos.

1.4. Naujos formos

Nauja forma – tai anksčiau niekada neegzistavęs žodis. Lietuvių kalboje nauji žodžiai sudaromi priesaginės (dažniausiai), priešdėlinės, galūninės darybos arba dūrybos būdu, pavyzdžiui:

priesagos vediniai	dar o + -yba greitina + -tuvas	= daryba = greitintuvas
priešdėlio vediniai	ant- + galas (-as → -is) po- + veržlė	= antgalis = poveržlė
galūnės vediniai	slėgti + -is primaišyti + -a (pri- → prie-)	= slėgis = priemaiša
dūriniai	dantis + ratas + -is dujos + tiekti + -is	= dantratis, = dujotiekis

1.5. Esamos formos

Iš esamų formų nauji terminai gali būti kuriami konversijos, terminizavimo, reikšmės pakeitimo ir tarpdisciplininio skolinimo būdu. Reikėtų turėti omeny, kad vartojant esamas formas gali atsirasti homonimija (dvi nesusijusios sąvokos žymimos tapačios formos terminais), taigi kilti painiavos ir dviprasmiškumo. Vis dėlto kuriant naujas formas gali būti naudinga derinti esamus terminus (pvz., sudaryti daugiažodžius terminus, dūrinius).

1.6. Konversija

Nauji terminai gali būti kuriami keičiant esamų formų gramatinę kategoriją, pavyzdžiui.

matematikoje	liet. kintamasis (neveikiamasis dalyvis)	kintamasis (daiktavardis)
	liet. pasviroji (būdvardis)	pasviroji (daiktavardis)

Šis būdas lietuvių kalboje gana retas.

1.7. Terminizavimas

Terminizavimas – tai procesas, kuriuo kasdienės kalbos žodis arba frazė padaromas specialiosios kalbos sąvoką žyminčiu terminu.

	grandinė
kasdienė kalba:	iš metalo grandžių sudarytas raištis
elektrotechnikos sritis:	eilė sujungtų prietaisų arba laidų, kuriais gali tekėti elektros srovė

1.8. Reikšmės perkėlimas toje pačioje srityje

Reikšmės perkėlimas toje pačioje srityje – tai procesas, kuriuo esamas specialiosios kalbos terminas vartojamas kitai sąvokai žymėti: terminai, žymintys konkrečius objektus, gali būti išplėsti iki abstrakčių objektų arba atvirkščiai, dalis – iki visumos, tara – iki joje esančios medžiagos, mokslo pavadinimas panaudotas to mokslo objektui įvardyti ir pan., pavyzdžiui:

	statistika
mokslo pavadinimas:	mokslo šaka, tirianti duomenų rinkimą ir analizavimą
to mokslo objektas:	sugrupuotų ir palygintų duomenų pateiktis

1.9. Skolinimasis iš kitos srities

Skolinimasis iš kitos srities – tai procesas, kuriuo terminas pasiskolinamas iš vienos objekto srities ir priskiriamas naujai tos pačios kalbos kitos objekto srities sąvokai. Tokių homonimiškų terminų žymimų sąvokų požymiai gali būti panašūs, bet gali ir smarkiai skirtis, pavyzdžiui:

<p>virusas</p> <p><medicina> virusas (ligas sukeliantis infekcinis agentas)</p> <p><kompiuterija> virusas (kompiuterio veikimą trikhdantis infekcinis agentas)</p>

1.10. Skolinimasis iš kitos kalbos

Atrodytų, pats paprasčiausias, bet ir pats klastingiausias terminų kūrimo būdas. Terminai gana dažnai pasiskolinami iš kitos kalbos. Skolinys jį perėmusioje kalboje gali būti tariamas, rašomas arba kaitomas kitaip. Vis dėlto, ar naujas skolinys priimtinas oficialiajai vartosenai, paprastai sprendžia Valstybinė lietuvių kalbos komisija (įteisina arba ne dalyko žinovų jau vartojamus skolinius), todėl vertėjui pačiam nederėtų tiesiogiai skolintis termino iš kitos kalbos, nebent nebėra kitos išeities. Kartais vertėjai nesąmoningai perkelia originalo kalbos žodžius į vertimo kalbą.

„Skolinimasis iš kitų kalbų yra priimtinas terminų kūrimo būdas, vis dėlto pirmenybė turėtų būti teikiama ne tiesioginiams skoliniams, o gimtosios kalbos raiškos priemonėms“ (LST ISO 704).

1.11. Terminų daugiareikšmiškumas, sinonimija, variantai

Siekama, kad vieną sąvoką žymėtų vienintelis terminas ir vienas terminas turėtų vienintelę reikšmę. Vis dėlto pereinamuju terminų kūrimo etapu gali būti ir sinonimiškų (ypač skolintinis ir savasis terminai, pvz., *emisija* ir *išmetimas*, *konvergencija* ir *suartėjimas*) bei daugiareikšmių terminų. Jei sutampa skirtingų sričių skirtingas sąvokas žymintys terminai, ne bėda – tai toks terminų kūrimo būdas (!), ypač jei tai paprastieji terminai, pvz., <medicina> *virusas* – <kompiuterija> *virusas*. Jei abejojate, ar jūsų į IATE pateikiamas terminas bus teisingai suvoktas, būtinai rašykite ir jo apibrėžtį.

1.12. Kiti sąvokos žymikliai

Sąvoka gali būti perteikiama ne tik terminu, bet ir kitais žymikliais: tikriniais vardais (pavadinimais), santrumpomis, simboliais, formulėmis.

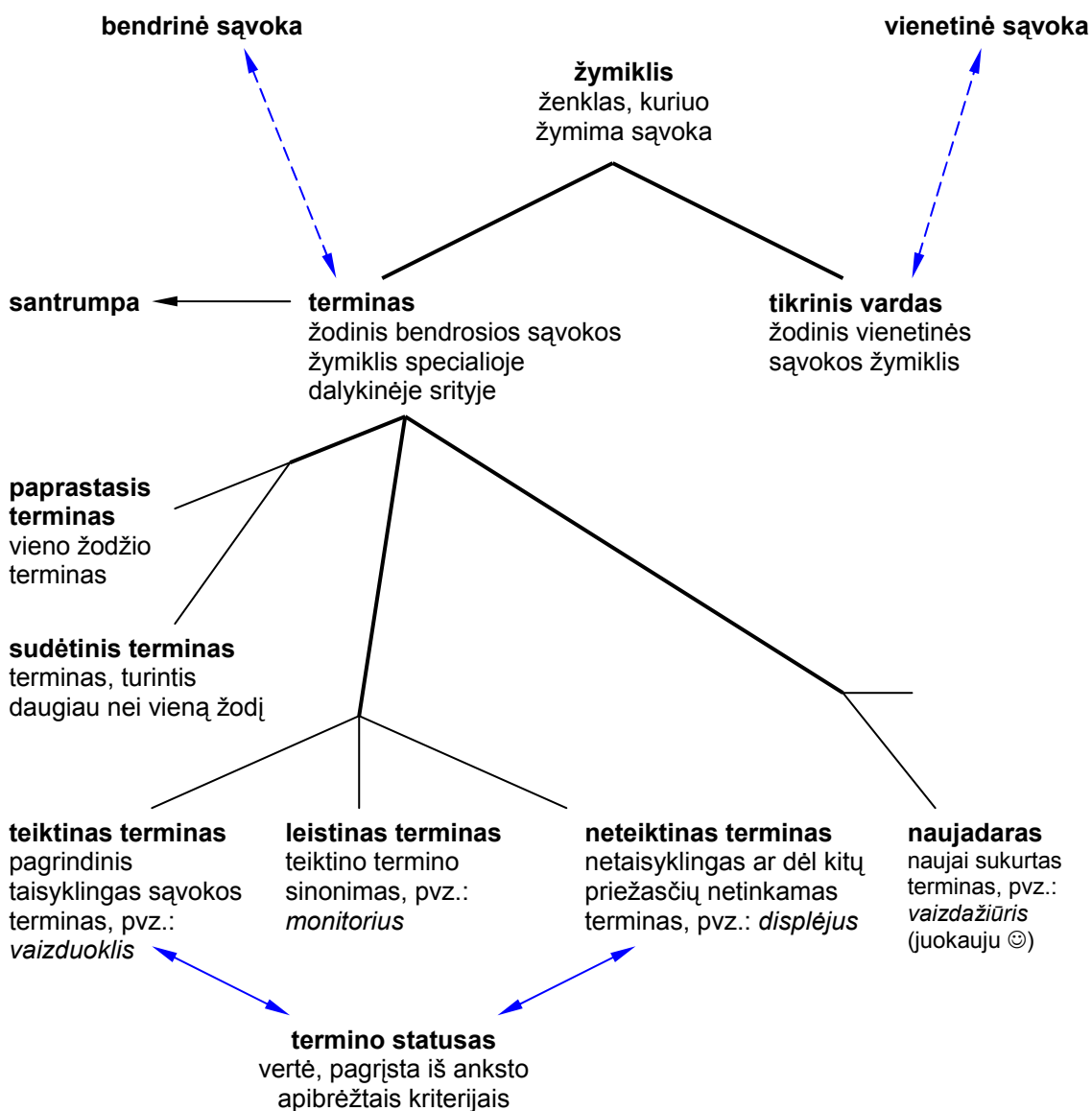
Tikrinis vardas žymi vienetinę sąvoką, t. y. vieno objekto sąvoką. Tikriniai vardai gali žymėti institucijas arba padalinius (Bendruomenių rūmai, Žemės ūkio ministerija), organizacijas (Jungtinės Tautos, Kepenų fondas), apdovanojimus (Vyčio kryžius, Nobelio taikos premija), specifinius mokslo reiškinius Halio kometa, Saturnas, specifinius gaminius (Tylenol, Nike) ir kt.

Tikriniai vardai turėtų būti sudaromi pagal terminų sudarymo principus, bet vertėjui nederėtų kurti naujų tikrinių vardų. Kai kurie pavadinimai neverčiami, pvz., gaminių pavadinimai, dar kiti paprastai neverčiami, bet gali arba turi būti perrašomi pagal tarimą lietuviškomis raidėmis ir adaptuojami gramatiškai, t. y. jei įmanoma, pridedamos galūnės (geografinių vietų pavadinimai).

Simboliai ir formulės būdingesni formaliosioms kalboms, daugiausia tikslųjų mokslų – matematikos, informatikos, fizikos, chemijos ir pan. Simboliai ir formulės būna vienodi visoms kalboms, tarptautiniai, taigi neverčiami. Apskritai simbolių prasmė turėtų būti aiški iš karto be paaiškinimo. Vertėjui vertimo tekste taip pat nederėtų kurti simbolių ir išgalvoti formulių.

Vis dėlto visi žymikliai sąvoką žymi tam tikru daugiau ar mažiau sutartiniu būdu, patys savaime neperteikia visų sąvokos požymių. Tiksliai sąvoka perteikiama ne žymikliais, o [apibrėžtimis](#).

1.13. Terminų įvairovė (schema)

2. Terminų šaltiniai

2.1. Terminų šaltinių pirmumo tvarka

Be jokių išlygų pirmiausia reikėtų vartoti gerus (!) terminus – sistemingus, taisyklingus, vartotojams priimtinus ir pan.; jei šiuos kriterijus tenkina keli terminai arba tiesiog ieškoma termino, eilės tvarka reikėtų ieškoti terminų šiuose šaltiniuose:

- a) ES pirminė ir antrinė teisė; kiti ES dokumentai; dokumentas, kuris yra verčiamo dokumento pagrindas arba kuris cituojamas verčiamame dokumente;
- b) IATE (kai terminų patikimumas yra III ar IV lygio)
- c) LR terminų bankas;
- d) Lietuvos teisės aktai;
- e) Europos žodynas „Eurovoc“;
- f) Lietuvos standartai (deja, prie jų kol kas neturime prieigos);
- g) VLKK aprobuoti žodynai ir enciklopedijos;
- h) dalyko žinovų (ekspertų) siūlymai;
- i) dalyko srities monografijos, vadovėliai, moksliniai straipsniai ir pan. (autorai turi būti žymūs tos srities specialistai);
- j) dabartinė, bet nebūtinai visuotinai pripažinta literatūra ir dokumentai (brošiūros, naudojimo instrukcijos, atsarginių dalių sąrašai, ataskaitos ir t. t.).

2.2. ES terminų bazės

Šaltinis	Informacija	Patikimumas
EUR-Lex http://europa.eu.int/eur-lex/lex/RECH_mot.do arba http://europa.eu.int/eur-lex/lt/search/search_lif.html	pirminė (sutartys bei tarptautiniai susitarimai) ir antrinė (jai priklauso EB sutartyje numatyti privalomi teisės aktai (reglamentai, direktyvos ir sprendimai) ir neprivalomi teisės aktai (rezoliucijos, nuomonės), taip pat kiti teisės aktai, pvz., institucijų vidaus darbo tvarkos taisyklės, Bendrijos veiksmų programos) ES teisė; EUR-Lex sistemoje pateikiamos šios steigimo sutartys: EB steigimo sutartis, ES sutartis ir Euratomo sutartis, taip pat Stojimo sutartis ir kitos sutartys bei protokolai (sutartys lietuvių kalba yra V:/diske)	labai patikima
CCVista http://ccvista.taiex.be/download.asp	Iki 2004 m. gegužės 1 d. priimti ES teisės aktai, kurių nėra lietuvių kalba EUR-Lex sistemoje.	labai patikima
Europos Parlamento dokumentų registras http://www.europarl.eu.int/registre/recherche/RechercheSimplifiee.cfm	Europos Parlamento dokumentų paieška	labai patikima

Europos Tarybos duomenų bazė http://ue.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=549&lang=LT&mode=g	Tarybos dokumentų paieška	labai patikima
Prelex – tarpinstitucinių procedūrų duomenų bazė http://europa.eu.int/prelex/rech_simple.cfm?CL=lt	KOM dokumentai, Oficialusis leidinys, Europos Parlamento ir Tarybos dokumentai, kt.	labai patikima
Kombinuotoji nomenklatūra http://www.cc.cec/DGT/theme/terminology/CN2005/index.htm (2005 m.)	prekių sąrašas, netobulas, bet yra daug terminų Reg. Nr. 32005R1719 (2006 m.)	patikima, privaloma cituoti
IATE jungtis adresu (saitas neveikia dėl saugumo problemų): https://iate.eu-admin.net/iatenew/login.jsp	bendra institucijų bazė, senesni terminai gali būti nepatikimi, naujais terminais jau geri; negalima žodžio dalies paieška	patikima
Quest (Metasearch) http://www.metasearch.dgt.cec.eu.int:17002/test3.php3?question=herd%20book	jungtinė paieška EK duomenų bazėse: IATE, Eur-Lex, MultiTerm, Euramis ir kt.; negalima žodžio dalies paieška; galima kopijuoti žodį ar žodžių junginį tiesiai iš Word ir spausti mygtuką „akį“. Mygtuko diegimo instrukcija: http://www.metasearch.dgt.cec.eu.int:17002/quickstart.html	patikima
DGTVista jungtis taip: Start – All programs – DGT menu –DGTVista	visatekstė gretinamoji bazė – visi Komisijos vertėjų darbai	nelabai patikima
Euramis http://applicationservers.cc.cec.eu.int/euramis/search/concordance/advanced.do	galima rasti, kas versta kolegų, bet reikia vertinti labai kritiškai, daug terminų variantų; negalima žodžio dalies paieška; galima pasidaryti gretutinį tekstą (alignment)	nelabai patikima
Bendrosios atmintys V:\lt\TWB bendros atmintys	TWB sistemos failai, kuriuose galima ieškoti konkordanso (termino su kontekstu ir jo vertimu): atsidarius konkrečią TWB atmintį spausti F3.	įvairiai

2.3. Lietuvos Respublikos daugiasričiai terminų bankai

Šaltinis	Informacija	Patikimumas
LR terminų bankas http://www3.lrs.lt:10001/pls/tb/tb.search?p_sid=23576	sunorminti terminai, su apibrėžtimis, terminai pateikiami keliomis kalbomis, galima žodžio dalies paieška; nelabai didelis	labai patikima
Sutartis dėl Konstitucijos Europai http://home.tiscali.be/beltrans/CFE-BIL.html	sutarties tekstas ES oficialiosiomis kalbomis; tekstas dviem pasirinktom kalbom pateikiami greta	labai patikima

Valstybinė lietuvių kalbos komisija www.vlkk.lt	daug patarimų; konsultacijų puslapis; patvirtinti terminai; didžiųjų klaidų sąrašas ir kt.	labai patikima
Eurovoc http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.main	daugiakalbis, daugiasritis Europos Sąjungos terminų žodynas (tezauras); galima žodžio dalies paieška; patvirtintas VLKK, nors kai kurie terminai, teisininkų lingvistų atmetami	patikima
Lietuvos standartų katalogas http://alpha.lsd.lt/en/index.html	galima ieškoti žodžių standartų pavadinimuose (laukelis <i>Standard Catalogue</i>)	patikima
LRS teisės aktų paieška http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm http://www3.lrs.lt/DPaieska.html	galima ieškoti terminų dokumentų pavadinimuose ir tekstuose; nelabai patogus, nes daug vargo rasti termino atitikmenį	patikima
LRS terminų glosarijus http://www3.lrs.lt/pls/term/term.term_p	paieška trijose bazėse: Eurovoc, VDIC (Vertimo, dokumentacijos ir informacijos centro terminų duomenų bazė), STD (Statistikos departamento Lietuvių–anglų statistinių terminų žodynas); negalima žodžio dalies paieška	patikima

2.4. Bendrieji internetiniai lietuvių kalbos šaltiniai

Šaltinis	Informacija	Patikimumas
Dabartinės lietuvių kalbos žodynas http://www.autoinfo.lt/webdic/	galima patikrinti, ar žodis yra lietuvių kalboje; galima žodžio dalies paieška; terminų nedaug; atskirai vietovardžių paieška	patikima
Lietuvių kalbos žodynas http://www.lkz.lt/startas.htm	visų 20 didžiojo LKŽ tomų leksika – ir tarminiai faktai, nevertotini žodžiai; todėl tinka, kai kuriame terminus, bet reikia būti dėmesingiems	patikima
Lietuvos vietovardžiai http://ualgiman.dtiltas.lt/lietuvos_viet.html	tik Lietuvos vietovardžiai	patikima
Lietuvių kalbos tekstynas http://donelaitis.vdu.lt/main.php?id=4&nr=1_2	visatekstė lietuvių kalbos duomenų bazė, galima paieška skirtingos srities tekstuose, galima kontekstinio žodžio paieška; labiau tinka ne terminams ieškoti, o tik vartosenai patikrinti	patikima tam tikros rūšies informacijai
Tarptautinių žodžių žodynas http://www.zodynas.tk/	20 000 žodžių; kadangi internete nebegalima naudotis kitais dviem, tai lieka tik šis, bet apibrėžty imamos iš TŽŽ 1985 ir kitų žodynų; gali pildyti ir patys internautai	nelabai patikima

<p>Google www.google.lt</p>	<p>išmintingai naudojant galima rasti labai daug; įvairios paieškos galimybės; paieškos langelyje parašius „define: [terminas]“ ieško apibrėžčių</p>	<p>patys žinot, kad galima rasti visko</p>
--	--	--

2.5. Specialiųjų sričių internetiniai terminų šaltiniai

Šaltinis	Informacija	Patikimumas
<p>„Microsoft“ programų terminų žodynas http://www.kuc.lt/dictionary.asp</p>	<p>„Microsoft Windows“ ir „Microsoft Office“ terminų aiškinamasis žodynelis; autoriai: V. Valiukėnas, V. Žalkauskas ir kt.</p>	<p>patikima</p>
<p>Anglų ir prancūzų kalbos departamento virtualios bibliotekos http://www.cc.cec/DGT/cidbxi/multidoc/en/home.htm ir http://www.cc.cec/DGT/cidbxi/multidoc/fr/home.htm</p>	<p>įvairios paieškos sistemos, naudingos nuorodos ir kt.</p>	<p>patikima</p>
<p>Biochemijos terminų lietuvių–anglų kalbų žodynas http://www.bchi.lt/LBD/zodynas.htm</p>	<p>sudarytas remiantis trimis šaltiniais: „Concise encyclopedia“, Chemijos žodynu ir Lenindžerio CD. Su apibrėžtimis. Negalima žodžio dalies paieška</p>	<p>patikima</p>
<p>Europos esamų komercinių cheminių medžiagų sąrašas (duomenų bazė) http://oracle.am.lt/cmdb2/search.htm</p>	<p>beveik vien tarptautiniai chemijos terminai lietuvių kalba, pravartus nebent formai patikrinti; šiuo metu internetinė nuoroda neveikia, bet V:lt/zodynai yra pdf kopija</p>	<p>patikima</p>
<p>Kompiuterijos terminų aiškinamasis žodynas http://aldona.mii.lt/pms/terminai/term/z2odynas.html</p>	<p>su apibrėžtimis; apie 2000 žodžių aprašų; derintinas su kitais kompiuterijos terminų žodynais ir VLKK naujienomis</p>	<p>patikima</p>
<p>Kompiuterijos terminų žodynas http://www.likit.lt</p>	<p>spausi „ŽODYNAI“; yra aiškinamasis, anglų–lietuvių (bet ne atvirkščiai), frazių ir neteiktinų terminų žodynėliai; paieška nesudėtinga, bet neišsami; tinklavietėje pateikiama kitos naudingos kompiuterijos lietuvinimo informacijos</p>	<p>patikima</p>
<p>Le grand dictionnaire terminologique http://www.granddictionnaire.com/btml/fra/r_motclef/index1024_1.asp</p>	<p>Kvebeko kalbos komisijos duomenų bazė: 200 sričių 3 mln. terminų prancūzų, anglų ir lotynų kalbomis</p>	<p>patikima</p>

Multitran http://www.multitran.ru	rusų kalba! ieško įvairiose terminų bazėse, paieškos rezultatus suskirsto pagal vartojimo sritis; daugiau kaip 5 mln. terminų; rusų, anglų, vokiečių, prancūzų, italų, ispanų, olandų, latvių, estų ir japonų kalbos; galima abėcėlinė, morfologinė ir frazių paieška	patikima
Radioelektronikos terminų elektroninis žodynas http://www.ff.vu.lt/rez/	penkiakalbis (lietuvių, anglų, prancūzų, vokiečių ir rusų), 19000 terminų; be apibrėžčių galima termino (žodžio) dalies paieška	patikima
Socialinės apsaugos terminų žodynas http://sec.lt/pages/zodynas/index_.html	pateikiama apie 1100 paaiškintų lietuviškų terminų su anglų kalbos atitikmenimis; žodyno šaltiniai: 1) LR socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros teisės aktai, 2) tarptautiniai socialinės apsaugos susitarimai, 3) kiti lietuviški socialinės apsaugos tekstai (straipsniai, statistiniai leidiniai ir kt.)	patikima
Žodynas „Viskas apie akis“ http://akis.lass.lt/zodyn/index.htm	enciklopedinis lietuvių kalbos žodynas (terminai tik lietuvių kalba), galbūt labiausiai tinkamas aiškintis nežinomiems šios srities tarptautiniams terminams	patikima
Astronomijos terminų žodynas http://www.astro.lt/enciklopedija/index.html	pateikiama apie 2200 terminų, naujausi duomenys apie Saulę, planetas, asteroidus ir kt. Žodyno tekstą parengė prof. V. Straizys	gana patikima
Darbuotojų sauga ir sveikata. Anglų–lietuvių kalbų terminų aiškinamasis žodynas http://www.socmin.lt/dss/index.html	2000 terminų su apibrėžtimis; parengė Viešojo įstaiga Strateginės savivaldos institutas LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu	gana patikima
Aiškinamasis žemės ūkio ekonomikos terminų žodynas http://www.laei.lt/terminai/index.php (nuoroda šiuo metu neveikia)	su anglų, vokiečių, prancūzų ir rusų kalbų atitikmenimis; parengtas Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto ir Lietuvos žemės ūkio universiteto Ekonomikos ir vadybos fakulteto mokslininkų	nelabai patikima
Draudimo terminų žodynėliai http://www.draudimas.lt/index.php/lt/12405/ http://www.bpd.lt/info_zodynas.html http://sec.sec.lt/pages/spr/Alf_mok/Text/termin1.html	mažučiai aiškinamieji su terminais tik lietuvių kalba	nelabai patikima
Kompiuterijos terminų ir santrumpų žodynėlis http://mm.mch.mii.lt/zodynelis.htm	terminai ir santrumpos, susiję su daugialype terpe	nelabai patikima

Aplinkos terminai http://glossary.eea.eu.int/EEAGlossary	Europos aplinkos agentūros daugiakalbis žodynas su angliškais apibrėžtimis; terminų atitikmenų ieškoti nelabai patogiu, bet lengva pasižiūrėti angliškas žinomų terminų apibrėžtis; nežinomas lietuviškų terminų šaltinis	nelabai patikima terminams ieškoti
ES žodynelis http://www.durys.org/zinynas/glosarijus.htm	prancūzų organizacijų <i>Relais Culture Europe</i> ir <i>La Documentation française</i> išleistas ir Europos kultūros programų centro adaptuotas žinyno „Kultūros finansavimo galimybės Europos Sąjungoje“ aiškinamasis lietuviškų terminų ir santrumpų žodynelis; 69 terminai ir 42 santrumpos	nelabai patikima (pvz., žodžių rašymas iš didžiųjų raidžių)
Vaistų žinynas http://vic.vvkt.lt/alf/index.html	vaistų informacijos centro žinynas, kuriame pateikiama: vaistai pagal ATC, pagal firmą ir pagal pavadinimą, medžiagos pagal pavadinimą ir pagal indikacijas, vaistų pavidalų (žr. „vaistų formų“) trikalbis klasifikatorius	kaip pasigiminti kokos – nepaaiškinta ☹

2.6. Žodynai V diske (V:\lt\zodynai)

Šaltinis	Informacija	Patikimumas
Augalų terminai	augalų, medžių (sėklų, vaisių, daržovių, valgomų augalų dalių, gaminių) pavadinimų abėcėlinis sąrašas su EN, FR, DE, IT, ES, PT atitikmenimis	labai patikima
Aiškinamasis telekomunikacijų terminų žodynas	4260 terminų su EN, FR, RU atitikmenimis; terminai išdėstyti lizdais; vienas iš rengėjų V. Valiukėnas; aprobuotas VLKK	patikima
Bibliotekininkystės terminai	LST ISO 5127:2004 standarto „Informacija ir dokumentai. Aiškinamasis žodynas“ (tapatus ISO 5127:2001) terminai su atitikmenimis ir apibrėžtimis	patikima
Europos esamų komercinių cheminių medžiagų sąrašas	tarptautiniai chemijos terminai lietuvių kalba, pravartus formai pasitikrinti; tas pats yra internete	patikima
Komerciniai žuvų rūšių pavadinimai	LR žemės ūkio ministro įsakymas, 2003 m.; lotyniškas terminas + lotyniškas porūšio pavadinimas, angliškas ir lietuviškas terminai	patikima
NATO terminų žodynas	LR krašto apsaugos ministerijos NATO terminų žodynas	patikima

<u>Pienininkystės ir pieno produktų rinkos terminų aiškinamasis žodynas</u>	Lietuvos maisto instituto ir Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto žodynas	patikima
<u>Trumpas EN ir LT miškininkystės terminų žodynas</u>	2000 m., kai kurių terminų pateikiami lotyniški atitikmenys	patikima
<u>Vietovardžiai</u>	ES valstybių regionai, kai kurios vietovės, kalbų sąrašas ir kt. tikriniai pavadinimai	patikima
<u>Apsaugos nuo naikinimo priemonių žodynas</u>	Kisino aiškinamasis lietuvių, anglų ir rusų žodynėlis	gana patikima
<u>Artilerijos žodynas</u>	Kisino aiškinamasis lietuvių, anglų ir rusų žodynėlis	gana patikima
<u>Ekonomikos terminai</u>	VPU pedagogų parengtas mokomasis aiškinamas lietuviškų terminų žodynas	gana patikima
<u>Aplinkos apsaugos terminų žodynas</u>	trijų VU Filologijos fakulteto Vertimo studijų katedros studentų surinkti EN ir LT terminai, kai kurie – su apibrėžtimis	nelabai patikima
<u>Apskaitos žodynas</u>	EN ir LT apskaitos terminai iš gero pustuzinio žodynų	nelabai patikima
<u>Automobilių detalių žodynas</u>	automobilizmo naftos produktų ir su jais susijusių automobilių detalių anglų ir lietuvių terminų ir santrumpų žodynėlis iš kažkokios knygos	nelabai patikimas
<u>Branduolinės energetikos žodynėlis</u>	nežinomas šaltinis; terminai neblogi, bet neretai neatitinka Aiškinamojo šiluminės ir branduolinės technikos terminų žodyno, 2004, terminų	nelabai patikima
<u>Geležinkelių žodynas</u>	per 1000 terminų anglų ir lietuvių kalbomis	nelabai patikima
<u>Karinis prancūzų–lietuvių kalbų žodynas</u>	Generolo J. Žemaičio Lietuvos karo akademijos lizdinis žodynas; paaiškintos prancūziškos santrumpos; VLKK neapbruotas, yra akivaizdžių klaidų	nelabai patikima
<u>Socialinės apsaugos žodynėlis LT ir EN</u>	tas pats kaip internetinis http://sec.lt/pages/zodynas/index_.html	nelabai patikima
<u>Šengeno / SIRENE terminų glosarijus</u>	lietuvių, anglų ir ispanų kalbomis	nelabai patikima
<u>Teisės žodynas</u>	daug terminų neatitinka ES ir LR teisės aktų vartojamų, tikrai ne svarbiausias šaltinis, bet galima su galva galima naudotis	nelabai patikima

<u>Teismo žodynas</u>	prancūzų ir lietuvių kalbomis, nedidukas, neaiškios kilmės	nelabai patikima
<u>Vadovų ir vadybininkų žodynėlis</u>	Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos dvikalbis aiškinamasis žodynėlis; nors vienas iš rengėjų V. Valiukėnas, yra klaidų	nelabai patikima
<u>Vertimų centro apskaitos žodynas</u>	1300 terminų, patikrinta arba pasiūlyta nežinomų ekspertų	nelabai patikima
Darbiniai terminų sąrašai V:\It\Terms\LAISKU TERMINAI.xls V:\It\Terms\Terminai iš dokumentų.xls	mūsų bendrai surinktų terminų darbiniai sąrašai, patikrinti terminologų ir SNE terminai kelias į IATE	nelabai patikima

3. Terminų rinkimas į IATE

Vienas iš EK vertėjo darbo tikslų – kurti ir tvarkyti vertimui reikalingus kalbos išteklius. Todėl labai svarbu kaupti terminus duomenų bazėse ir padaryti juos prieinamus daugumai vartotojų. EK DGT LT pagrindiniai terminų rinkėjai yra vertėjai (žemai jums lenkiamės). Terminų kaupimui palengvinti sukurta makrokomandų sistema. Vis dėlto įdėti į duomenų bazę vieną pliką terminą – maža naudos. Todėl greta lietuviško termino vertėjų prašoma pateikti ir kitokius terminologinius duomenis. Toliau aprašytos dažniausios terminologinių duomenų kategorijos ir kaip tos kategorijos duomenys gali būti perkelti į duomenų bazę, naudojantis makrokomandų sistema.

3.1. Terminologinių duomenų kategorijos ir kaip juos įrašyti makrokomandų mygtukais

(privalomos įrašyti duomenų kategorijos pažymėtos žalia spalva, pageidautinos – geltona, galimos – mėlyna, automatiškai įrašomos – blyškia oranžine)

Duomenų kategorija	Kaip šios kategorijos duomenys pateikiami į db	Mygtukai
1. terminas	svarbiausias duomenų tipas (kartais vietoje termino įrašoma santrumpa)	LT
2. termino atitikmenys kitomis kalbomis ir jų gramatiniai duomenys: kalbos dalis, giminė	mūsų tikslas – pateikti atitikmenis, taigi tai vienas iš svarbiausių duomenų tipų; terminų straipsnis pradedamas mygtuku EN; jei angliško termino nėra, reikia įvesti tarpelio ženklą; retesnių kalbų atitikmenys rašomi į pastabas	EN FR vokiško termino mygtuką galima įdiegti papildomai
3. termino šaltinis	svarbu, nes susiję su termino statusu ir autorinėmis teisėmis	LT REF
4. atitikmens šaltinis	įrašomas automatiškai kaip dokumento pavadinimas, kitais atvejais rašyti į pastabas arba skliausteliuose po atitikmens, pvz., vokiško	atskirai spausti nereikia
5. termino gramatiniai duomenys: kalbos dalis, giminė, skaičius; kirčiuotė	paprastai nerašome; jei manot, kad reikia, pvz., gali būti painiojama, rašykite pastaboje	
6. santrumpos	jei teikiate vietoje termino, rašykite į tos kalbos termino laukelį, jei greta termino – į pastabas	LT EN FR kartais
7. sąvokos srities žymuo	įrašomas automatiškai kaip dokumento pavadinimas (pvz., SANCO)	atskirai spausti nereikia
8. termino pavyzdžiai (t. y. (kon)tekstas, junginiai),	terminus imame iš verčiamų tekstų, tad tuos tekstus ir pateikiame; lietuvišką kontekstą derėtų pateikti pabaigus dokumentą (prieš rilyzinant), kad nereiktų vėliau taisyti	KON ORI KON LT
9. termino teksto šaltinis (-iai)	įrašomas automatiškai kaip dokumento pavadinimas	atskirai spausti nereikia
10. apibrėžtis	jei atradote apibrėžtį bet kokia kalba, būtinai įrašykite; tai daroma taip: nukopijuokite apibrėžtį iš tinklalapio ar kito dokumento, įkelkite į bet kokį „Word“ dokumentą (gali būti net jūsų vertimas), pažymėkite ir spauskite mygtuką; apibrėžtį galima pateikti bet kokia (geriau pagrindine) kalba	DEF
11. apibrėžties šaltinis	jei apibrėžtis ne iš verčiamo dokumento, būtinai reikia nurodyti šaltinį	DEF REF

12. sisteminės nuorodos: termino sinonimai, variantai, hipero- arba hiponimai (platesni arba siauresni terminai)	terminai egzistuoja sistemoje, iš jos jie lengviau suvokiami, bet paprastai šią informaciją pateikia terminologai; jei turite, rašykite į pastabas	
13. termino priedai: simboliai, formulės ar kt.	jei yra, rašome į pastabas (retai)	
14. pastabos	bet kokia, jūsų manymu, svarbi informacija apie šaltinius, terminus (pvz., abėjonės) ir kt.	galima įdiegti papildomai
15. termino statusas: aprobuotas, teiktinas, neteiktinas	įvertinti termino statusą – terminologų ir SNE rūpestis, bet jei reikia, rašykite į pastabas	
16. termino kalbos žymuo	tai termino stulpelio antraštė – spaudžiant atitinkamą mygtuką terminas įrašomas į reikiamą stulpelį	atskirai spausti nereikia
17. terminą įrašiusio asmens žymuo	įrašoma automatiškai	atskirai spausti nereikia
18. termino įrašymo data	įrašomas automatiškai	atskirai spausti nereikia

Makrokomandų sistema terminai atrenkami į V:\lt\Macroterms esančias lenteles: [Terminija 1sk](#), [Terminija 2sk](#) ir [Terminija 3sk](#), tikrinami terminologų ir [nacionalinių ekspertų](#) ir keliami į IATE.

Visais makrokomandų sistemos klausimais kreiptis į [Egidijų](#) arba [Erdvilą](#).

4. Apibrėžtys

Apibrėžtis – sąvoką aprašantis teiginys, padedantis ją skirti nuo kitų sąvokų. Ji turi apibrėžti sąvoką kaip unikalios požymių derinio ir unikalią objektų aibę žymintį vienetą. Vertėjai labai retai kada patys kuria apibrėžtis, dažniau jas ima iš įvairių šaltinių, pvz., tiesiog ieško internete (GOOGLE paieškos lauke surenkama „define: [terminas]“).

Kai kurie terminai yra tokie ilgi ir sudėtingi, kad beveik galėtų būti patys laikomi apibrėžtimis; kai kurios apibrėžtys yra tokios trumpos, kad beveik galėtų būti laikomos terminais. Kai nesama (nerandama) termino, vertimo tekste galima rašyti trumpą apibrėžtį.

Naują terminą taip pat patogiu susikurti iš apibrėžties sutraukimo būdu: atrenkami pagrindiniai prasminiai žodžiai. Pavyzdžiui: apibrėžtis – *aukščiui matuoti skirtas prietaisas* → *aukščio matavimo prietaisas* → *aukščio matuoklis* → *aukštimitis* (puikus terminas ☺).

5. Santrumpos

Santrumpa, kaip ir terminas, yra sąvokos žymiklis, vartojama dėl patogumo vietoje ilgesnio termino. Santrumpa – tai iš termino ar terminizuotos frazės pasidarytas trumpesnis variantas, dažniausiai iš pirmųjų sudėtinio termino ar žodžių junginio žodžių raidžių. Kartais santrumpos net oficialiojoje rašytinėje kalboje gali virsti „tikrais“ žodžiais, būti sugramatintos, pvz.: *lazeris* (*laser* – *Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation*), *Inerpolas*, *Eurojustas*; ką jau kalbėti apie sakininę kalbą: *pėvėemas*, *opocé* arba *oposas*, *sidieras* ir kt.

Vertimo tekste vietoje originalo teksto santrumpos paprastai taip pat rašoma santrumpa. Po pirmą kartą rašomos retos ar visai nežinomos santrumpos pravartu skliausteliuose pateikti terminą, kurį žymi ta santrumpa, net jei originalo tekste taip nėra padaryta.

Bendrinę sąvoką žyminčią santrumpą, t. y. ne tikrinio pavadinimo, įprasta versti, pvz., VAT – PVM, GNP – BNP (bendrasis nacionalinis produktas) ir kt. Būna išimčių, kai bendrinę sąvoką žyminčios santrumpos (tarptautinės) neverčiamos, pvz., CD, DOS, CV ir pan. Kartais vietoje bendrinę sąvoką originalo kalboje žyminčios santrumpos verta pateikti visą terminą ar žodžių junginį, o ne santrumpą, pvz., *I&d* (*loan and discount*) – *paskolos ir nuolaidos*, *GP* (*general purpose*) – *bendrosios paskirties* ir pan.

Santrumpa – sutartinis nedalomas sąvokos žymiklis, jos nederėtų skaidyti, tarkim, norint parodyti gramatinius sakinio ryšius, pavyzdžiui: Europos centrinio banko santrumpa yra ECB. Tokią santrumpą derėtų vartoti visais termino linksniais, negalima skaidyti, pavyzdžiui, „EC banko“, „EC banką“ ir pan., nes taip būtų sukurta nesama santrumpa EC, kuri gali reikšti visai ką kita.

Tikrinių vardu santrumpos gali būti verčiamos ir gali būti neverčiamos – reikėtų žiūrėti, kaip įprastai vartojama, plg. Europos partijų, agentūrų, tarptautinių organizacijų, rėmimo programų, ministerijų pavadinimų santrumpas.